

IN MEMORIAM

TONE KNEZ

(1930–1993)

2. avgusta nas je pretresla vest, da je bolezen zmagala nad voljo do življenja. Arheolog Tone Knez je dobojeval svoj nekajletni boj. Tisti, ki smo ga поблиže poznali, smo vedeli, da se boji, da ga bo izdalo srce. Prebolel je najhujšo bolezen, znova se je vrgel v delo, poln je bil načrtov. 22. aprila je sodeloval na simpoziju ob 500 letnici kolegiatnega kapitlja v Novem mestu. Junija je imel vrsto predavanj v Nemčiji, kamor so ga pogosto vabili. Bil je namreč dopisni član Nemškega arheološkega društva. Julija so iz novomeške bolnice začele prihajati slabe novice. Ko smo bili že prepričani, da se bo tudi tokrat čudežno rešil, je omahnil.

V Laškem, kjer se je rodil 26. 3. 1930, je obiskoval osnovno šolo. 1950. leta je končal celjsko gimnazijo, 1956. je diplomiral iz prazgodovinske arheologije. V letih 1955–1958 je služboval v Bihaču, vmes odslužil vojsko, 1. oktobra 1958 je nastopil službo v Dolenjskem muzeju in mu ostal zvest do konca.

Z imenom Toneta Kneza so povezana velika slovenska arheološka izkopavanja: Predjama, Ptuj, Šempeter v Savinjski dolini, Drnovo ter številni dolenjski kraji in seveda Novo mesto. Kot odličen izkopavalec ni slovel le doma ampak tudi v tujini, kot skrbnega kustosa-arheologa ga je poznala vsa srednja Evropa, kot znanstvenik je delal tisto, kar sta mu omogočila fakultetni študij in novomeške razmere. Prav po zaslugi Toneta Kneza je postalo Novo mesto pomembna točka evropskih arheoloških poti, ogromno je prispeval k temu, da so nemški arheologi vsestransko pomagali slovenskim, da so znamenite restavratorske delavnice v Mainzu pomagale pri restavriranju nekaterih naših največjih arheoloških dragocenosti.

Tone Knez je bil ambiciozen, vendar strogo razumski mož. Ker je zgodaj zgubil očeta, ni imel najlažje mladosti. Okusil je revščino in marsikatera politikantska ponižanja. Ni bil naprodaj, nikomur se ni bil pripravljn udinjati. Svojih sodb o ljudeh in dogodbah ni skrival, zato je bilo marsikomu neprijetno v njegovi družbi. Rad se je poveselil, rad je posedel v družbi prijateljev in znancev, vendar nikoli na račun slabo in malomarno opravljenega dela. V Novem mestu se ni vselej najbolje počutil, saj je bil s svojim izrazitim štajerskim temperamentom včasih slabo razumljen. Prav ta njegova pokončnost pa se mu je vse bolj začela vračati v priljubljenosti in spoštovanju mnogih Novomeščanov. Kar nekaj gimnazijcev se je prav zaradi njegovega dela odločilo za študij arheologije.

Prihod Toneta Kneza v Novo mesto je v mnogih ozirih začetek novega obdobja v raziskovanju preteklosti Dolenjske. Dotlej ni bilo malo narejenega, zlasti na organizacijskem področju. Janko Jarc in Bogomir Komelj sta imela kaj pokazati. Poleg številnih izkopavanj, sprva predvsem zaščitnih, kasneje pa tudi sistematičnih, skrbi za arheološko zbirko, je začel vzpodbujati z zgledom in predlogi tudi v publicističnem pogledu. V časopisih je objavljval poročila o dragocenih najdbah, ljudi je podučeval in pozival naj bodo previdni pri kopanju gradbenih jam in rigolanju. Ne tako majhen krog ljudi, tudi najbolj preprostih, je začel spreminjati svoj odnos do najstarejše preteklosti. Začeli so dojemati, da je sestavni del naše zgodovine vse, kar se je na naših tleh zgodilo. Ker je bila takrat v ospredju le zadnja vojna, je s propagiranjem znanja o najstarejši zgodovini posredno pomagal spreminjati odnos tudi do nekaterih drugih zgodovinskih obdobj. Žal tega ne takrat ne danes nekateri ne morejo dojeti. Tone Knez nikoli ni podcenjeval znanosti, upiralo pa se mu je, naj bi bila ta dostopna le peščici izbrancev. Čeprav ni imel klasične izobrazbe, je bil v tem pogledu velik humanist. Upiralo se mu je hlapčevanje tujcem, imel je občutek odgovornosti do ljudi, ki so jim od plače odtrgovali za znanost in kulturo, kot Slovenec je vedel, kaj je primarno in kje je mesto osebnih ambicij. Razvoja arheološke znanosti ni videl v smeri, ko naj bi imelo edino vrednost tisto, kar je napisano za tujce in v tujem jeziku. Zanj je bil to nesprejemljiv cinizem do lastnega naroda. Tudi vrhunski znanstvenik ima domovino. V svojih številnih mednarodnih nastopih, v svoji izvrstni nemščini ni nikoli pozabil omeniti, kje je doma.

Tone Knez je avtor ali soavtor kar 14 knjig, petnajsta je v tisku. Napisal je 75 razprav, od katerih jih je 15 objavil v tujini, njegova celotna bibliografija obsega blizu 500 enot. Objavljena bo v Arheološkem vestniku. Zgodovinarji smo ga pogosto srečevali v naši družbi. Tudi sam se je v njej dobro počutil. Zanimale so ga nekatere interpretacijske metode, privlačevalo ga je vprašanje naselbinske in kulturne kontinuitete od najstarejših naselbin do srednjega veka, predvsem pa se je zavzemal za kompleksnejši odnos do vse naše preteklosti, ne le strogo nacionalne. Razen v specializiranih arheoloških revijah je pogosto objavljval tudi v Kroniki, Časopisu za zgodovino in naro-

dopisje in krajevnih zgodovinskih zbornikih. V Zgodovinskem časopisu 45, 1991 je objavil razpravo Novo mesto v arheoloških obdobjih ob stoletnici raziskovanj.

Arheolog Tone Knez uživa svoj večni mir na šmiheljskem pokopališču v Novem mestu, nasproti znamenitih Znančevih njiv, kjer je iz tamkajšnjih prazgodovinskih grobov otel pozabi visoke dosežke takratne kulture. Njegovo delo je vtakano v številna besedila in opredmeteno v Dolenjskem muzeju. Slovenski zgodovinarji se mu še posebej zahvaljujemo za njegove znanstvene dosežke ter prispevek k boljšemu in kulturnejšemu odnosu do naše preteklosti.

Stane Granda

CELJSKI ZBORNIK

lokalni zbornik z najstarejšo tradicijo na Slovenskem

Celjski zbornik 1993 obsega več kot 350 strani, predstavlja pa kar 15 kvalitetnih razprav uglednih slovenskih raziskovalcev, ki se na tak ali drugačen način ukvarjajo z zgodovino Celja in celjske regije, posegajo pa tudi v širši slovenski in evropski prostor (mdr.: D. KOS – Lastniki, posestniki in prebivalci grajskih poslopij na Celjskem do začetka 15. stoletja; I. STOPAR – Kuwassegove vedute Slovenske Štajerske (1840–1845); I. ZAJC-CIZELJ – Učni jezik in materinščina na celjskih osnovnih šolah 1777–1918; B. GOROPEVŠEK – Razpad sloge na Slovenskem Štajerskem; B. HIMMELREICH – Slovenski člani jugoslovanske delegacije na pariški mirovni konferenci 1919–1920; A. ŽIŽEK – Oris strukture in delovanja Štajerske domovinske zveze na Celjskem v letih 1941–1945; M. MIKOLA – Delovanje partizanskih in vojaških sodišč na Celjskem v letih 1941–1945; I. GRDINA – Avtobiografsko in avtotematsko v Prešernovem opusu; J. CVIRN – Ludvik Gumplowicz in Slovenci).

Publikacija, ki se je v zadnjih letih preoblikovala v kvalitetno domoznansko revijo, je tudi v oblikovnem smislu sodobno urejena. Opremljena je z angleškimi izvlečki in obsežnimi nemškimi povzetki. Njena vsebina pa je zanimiva za vsakogar, ki ga zanimajo zgodovinska, družbena in kulturna vprašanja.

Cena letnika 1993 s 5% davkom znaša 2.000 SIT, starejši letniki pa so naprodaj za polovično ceno. Če postanete stalni naročnik, imate 20% popusta. Zbornik lahko naročite preko telefona 063/26-731, faksa 063/25-350 ali pa pisno na naslov: Osrednja knjižnica Celje, Muzejski trg 1a, 63000 Celje s pripisom za Celjski zbornik.